

PESONEN, PETE: Firabelityö ja suomalaisen työelämän murros 1900-luvun alusta 1960-luvulle

Pro gradu -tutkielma, 76 sivua

Suomen historia

Maaliskuu 2014

Tutkimus tarkastelee firabelitöiden näkökulmasta suomalaisen tehdastyön ja työelämän murrosta 1900-luvun alusta 1960-luvulle. Tutkimuksen tarkoituksena on valottaa firabelitöiden historiallista luonnetta. Firabelitöillä tarkoitetaan töitä, joita työntekijät tekivät itselleen työpaikalla, työnantajan välineillä ja materiaaleilla. Yleensä firabelitöinä tehtiin erilaisia kodin hyödykkeitä. Firabelityöt ovat olleet osa paternaalista vaihtojärjestelmää, jossa tehtaanomistaja huolehti työntekijöilleen työn uusintamisen kannalta välttämättömät elinolot niin palkkana kuin luontaisetuina. Firabelityöt sijoittuivat luontaisetujen ja työpaikalta varastamisen väliselle harmaalle alueelle. Tutkimusajan sisällä Suomessa siirryttiin paternaalisista työyhteisöistä sopimusyhteiskuntaan, jossa työehdot sovitaan työnantajien ja työntekijöiden ammattiliittojen välisissä neuvotteluissa.

Tutkimus jäsentyy siten, että alkuun firabelityöt kontekstualisoidaan 1900-luvun työelämään vertaamalla niitä luontaiseluihin ja työpaikalta näpistämisiin. Historiallisen taustan jälkeen tutkimus käsittelee firabelitöiden tekemisen luvallisuutta ja luvattomuutta. Firabelitöiden luvanvaraisuuteen liittyy työnantajan, työnjohdon ja työntekijän erilaiset näkökulmat. Lopuksi käsittelen muistitiedon vaikenemista firabelitöistä 1970-luvun alkuun tultaessa.

Päälähteenä tutkimuksessa on muistitietoaineistot neljästä eri arkistosta. Aineistot on kerätty vuosien 1967-2012 välisenä aikana. Muistitietoaineistojen lisäksi tutkimuksessa käytetään lähteenä neljän eri tehtaan arkistoaineistoja vuosilta 1901-1970.

Firabelityöt pitivät sisällään työväestön omapäisyyden ja samanaikaisesti työnantajien joustovaran palkanmaksukyvyn ollessa heikko. Firabelityöt palasivat työntekijöiden luvallisiksi tai luvattomiksi palkanlisiksi 1930-luvun pula-aikana ja säilyivät sellaisina säännöstelyn päättymiseen vuoteen 1956 asti. Firabelitöitä tehtiin eniten metalliteollisuudessa. Firabelitöiden aineellisen hyödyn lisäksi niiden tekeminen kehitti työntekijöiden ammatillista osaamista ja kohotti työntekijöiden ryhmähenkeä. Vaikka firabelitöitä koskevat muistelmat päättyvät vuoteen 1970, ei niiden tekeminen välttämättä ole päättynyt.

Asiasanat: historia, sosiaalihistoria, työelämän suhteet, taloudellinen säännöstely, työväenperinne, metalliteollisuus, metallityöntekijät, teollisuus, käsiteollisuus, työläiset, pula-ajat, harmaa talous, teollisuustyöntekijät, muistitieto